

Nikdy nezáleží v poslední instanci na formulaci nějaké pravdy, resp. „moudrosti“, ani na korektně a s porozuměním reprodukováném jejím pochopení, nýbrž na tom, jak se k ní došlo. Žádný výsledek, výtěžek byť nejhlubšího zápasu duchovního, mravního, myšlenkového není definitivní, provždy zajištěný, zabezpečený, ale naopak se k němu musí vždy znovu docházet, vždy znovu musí být oživován. Způsob tohoto oživování, cesta, již se k němu opakovaně dochází, způsob takové „reprodukce“ je právě to nejdůležitější, nikoli vlastní výsledek. Neboť *cesta* je rozhodující pro konotace, pro interpretaci *výsledku*. To má řadu konsekvencí, významných zvláště pro pojetí pravdy.

V této souvislosti je třeba uvést v okolnost, že k podrobnému, chápajícímu prostudování nějakého jevu třeba v biologii, v historii, v politice, ve filosofii, theologii atd. je nezbytně třeba se obrátit k minulosti a sledovat jeho vznik a původ, jeho vývoj, jeho přechod k dnešnímu stavu. To proto, že nelze porozumět přítomnosti něčeho bez pochopení pozadí, z něhož to vyrostlo (i když také naopak platí, že minulosti nemůžeme porozumět nikdy tam, kde plně nevycházíme z přítomnosti, kde nerozumíme věcem, které jsou před námi). To znamená, že v porozumění nikdy nejde jen o výsledek, ale vždycky také o to, jak se k němu dospělo.

K pochopení filosofických tezí je nezbytně nutné rozumět důvodům, motivům, jež vedly myslitele až k nim jako k stručnému závěru, heslům, které jen v kostce mají naznačit to, co bylo hluboce promyšleno. Podobně některé pravdy theologické, náboženské, věroučné by brzy ztratily samy o sobě vůbec všechny smysl, kdyby se stále znovu nerekonstruovaly situace, důvody, motivy apod., které k nim mířily a které stály v jejich pozadí. V tomto smyslu pak je třeba rozlišovat mezi vírou jako zdrojem a základem a mezi závěry, tezemi, poučkami, které koření v reflexi a mají pomocný charakter.